

PARADIGMA GRUPULUI MINIMAL ÎN ORGANIZAȚII – ABORDARE TEORETICĂ

THEORETICAL APPROACH OF THE MINIMAL GROUP – PARADIGM OF AN ORGANIZATION

Lt.col.psih.drd. Iuliana GUIȚA-ALEXANDRU*

Analiza dezvoltării și a funcționării optime a organizațiilor include și observarea dinamicii relațiilor intergrupale și a mecanismelor psihosociale menite să încurajeze armonia și egalitatea dintre grupurile sociale. Paradigma grupului minimal este o metodologie utilizată în psihologia socială, cunoscută ca o metodă de apreciere a cerințelor minime necesare pentru apariția discriminării între două grupuri distincte.

Pentru a asigura dreptatea și echitatea, eforturile pentru reducerea discriminării trebuie concentrate spre adoptarea de către membrii grupului a strategiei de paritate în distribuirea resurselor de valoare între membrii din interiorul și cei din exteriorul grupului.

Organisational analysis on optimal development and functioning includes the observation of intergroup relations dynamics and the psychosocial mechanisms designed to encourage harmony and equality among social groups. Minimal group paradigm is a methodology used in social psychology known as a method which assesses the minimum requirements necessary for the appearance of discrimination between two distinct groups.

To ensure justice and fairness, the efforts to reduce discrimination should be focused on adopting by the group members the parity strategy in the distribution of valuable resources between members within the group and those outside the group.

Cuvinte-cheie: paradigma grupului minimal; discriminare; distribuirea resurselor; echitate; relații intergrupale; satisfacție în muncă.

Keywords: *minimal group paradigm; discrimination; resources distribution; equity; intergroup relations; work satisfaction.*

„În timp ce prejudiciul reprezintă o atitudine, discriminarea reprezintă un comportament negativ, nejustificat, diseminat selectiv în rândul membrilor grupurilor țintă.”

Dovidio & Gaertner, 1986, p. 3

Discriminarea este acțiunea prin care unele persoane sunt tratate diferit sau lipsite de anumite drepturi în mod nejustificat, pe baza unor considerente neîntemeiate.

În majoritatea țărilor democratice există legi împotriva discriminării, iar egalitatea de tratament este, în general, garantată de Constituție. Cu toate acestea fenomenele de discriminare există chiar și în absența unor legi prodiscriminare, și împotriva eforturilor legislative de combatere a fenomenului.

Printre cele mai frecvente fenomene de discriminare se află: discriminarea pe bază de vârstă, de statut (avere), de convingeri politice, de naționalitate, de rasă, de sex, de religie, de orientare sexuală etc.

Comportamentul discriminatoriu poate varia de la evitarea membrilor din exteriorul grupului, la alocarea diferențială a resurselor, agresiune fizică, purificare etnică și genocid¹.

În cele ce urmează, vom compara rezultatele analizelor cercetărilor ce au pus accentul pe fenomenul grupului minimal ce poate fi prezent în orice organizație fie ea civilă, fie cu specific militar. Multe dintre explicațiile psihologice sociale timpurii ale discriminării s-au concentrat asupra proceselor interpersonale, precum *autoritarismul, frustrarea*

**Spitalul Militar de Urgență „Dr. Ion Jianu”,
Pitești*
e-mail: *glliana@yahoo.com*

și agresiunea ca și factori individuali² cheie, care justifică astfel de comportamente disociative³. (Adorno, Frenkel-Brunswick, Levinso & Sanford, 1950; Billig, 1976; Taylor & Moghaddam, 1994). Totuși abordarea situațională a lui Sherif, Harvey, White, Hood și Sherif (1961) a fost aceea care a accentuat natura funcțională a relațiilor intergrupale, ceea ce a oferit un cadru mai societal în studiul prejudiciului și discriminării. Sherif et al. (1961) au arătat cum competiția cauzată de lipsa resurselor a putut duce la discriminare, în timp ce interdependența cooperativă a fost relaționată cu atitudini și comportamente mai favorabile asupra membrilor din afara grupului.

Teoria conflictuală realistă a lui Sherif⁴ (RCT) a primit un sprijin empiric considerabil în literatura de specialitate, rezultatele obținute de către Tajfel, prin paradigma grupului minimal (MGP) au demonstrat ca interesele grupurilor conflictuale nu au reprezentat o condiție necesară pentru discriminarea intergrupală. În studiile clasice curente asupra grupului minimal, Tajfel și colegii săi au încercat să dezvăluie condițiile suficiente și necesare pentru discriminarea intergrupală⁵. În paradigma grupului minimal (MGP), participanții au fost distribuiți la întâmplare, fie ca membrii ai unui grup, fie a două grupuri arbitrare (de exemplu, Grupul K, grupul W), create în mod special în scopul acestui experiment⁶. Au fost eliminați în mod sistematic din paradigma grupului minimal factorii care se știa că determină un comportament discriminatoriu, și anume conflictul de interese obiectiv, contactul intergrupal, prietenia intragrupală, propriul interes, concurența intergrupală și orice alt context ideologic care legitimau compromiterea membrilor din afara grupului, în raport cu membrii grupului. În pofida acestor circumstanțe intergrupale minimale, rezultatele au demonstrat că simpla clasificare a subiecților în „noi și ei” a fost suficientă să determine discriminarea intergrupală. Teoria identității sociale (SIT) a înaintat ideea conform căreia efectul discriminării acestui grup minimal reflectă competiția pentru o identitate socială pozitivă⁷. Clasificarea impusă în mod arbitrar „noi – ei” oferă subiecților structura cognitivă pe baza căreia să își construiască identitățile sociale. Dorința indivizilor de a atinge o identitate socială pozitivă se realizează prin căutarea unor comparații favorabile între membrii grupului și cei din afara grupului, în singura dimensiune disponibilă a

comparației din cadrul experimentului paradigmei grupului minimal, și anume în cazul distribuției mai multor resurse membrilor grupului, în comparație cu membrii din afara grupului (de exemplu, bani). Discriminarea, în cazul unor astfel de măsuri, permite indivizilor să își asigure „diferențierea” de care au nevoie pentru a-și construi o identitate socială pozitivă, în raport cu cei din afara grupului.

Multiple studii au venit în sprijinul teoriei identității sociale. Deși câteva studii anterioare au arătat o slabă corelație dintre gradul de identificare din interiorul grupului și comportamentul discriminatoriu⁸, studii mai recente au susținut ideea conform căreia există o legătură între identificarea din interiorul grupului, discriminare și tendința evaluativă în favoarea membrilor grupului⁹. De exemplu, în studiul asupra paradigmei grupului minimal, Gagnon și Bourhis (1996) au arătat că indivizii care se identificau puternic cu membrii grupului ad hoc au făcut discriminări, în timp ce aceia care se identificau foarte puțin, nu au făcut nicio discriminare, ci au folosit în schimb doar paritatea în distribuția resurselor către membrii din grup și cei din afara grupului. În alte studii asupra paradigmei grupului minimal, Perreault și Bourhis¹⁰ au demonstrat că, cu câți erau mai mulți participanți identificați cu propriul grup, înainte de a se angaja în sarcina distribuției de resurse (bani), cu atât făceau mai multe discriminări. De asemenea, în comparație cu identificarea din cadrul grupului, calculată înainte de discriminare, participanții s-au identificat mai mult după ce au făcut discriminări, ceea ce a dus la concluzia că actul discriminării poate să contribuie, de asemenea, la o identificare mai puternică cu membrii grupului, ceea ce poate cauza chiar și mai multe discriminări.

Rezultatele au arătat, de asemenea, că membrii grupului s-au simțit mai fericiți, mai satisfăcuți, mai încrezători și că le-a plăcut să facă parte din grupul respectiv mai mult, după ce au făcut discriminări, decât înainte de aceasta. Pe aceeași direcție cu teoria identității sociale, aceste măsuri înainte-după ale „calității identității sociale” oferă dovezi cauzale conform cărora oamenii pot discrimina pentru a obține o identitate socială mai favorabilă¹¹.

Prin utilizarea teoriei identității sociale ca și context conceptual, studiul oferă o analiză critică asupra proceselor sociostructurale și socio-psihologice propuse recent în scopul justificării comportamentelor intergrupale, precum paritatea

și discriminarea. O analiză comparativă coerentă se realizează cu ajutorul *Matricelor lui Tajfel*. Aceste matrice sunt utilizate pentru a evalua cât de mult sunt „tentați” membrii grupului prin orientări contrastante, precum: paritatea (P), favoritismul din interiorul grupului (FAV), diferențierea maximă (MD) și profitul comun maxim (MJP).

Avantajul utilizării matricelor lui Tajfel constă în faptul că se poate măsura puterea diferitelor tipuri de strategii de discriminare (MD, FAV vs. P, FAV vs. MJP), în mod independent față de alte strategii sociale mai dezirabile, precum paritatea (P) și profitul comun maxim (MJP). Problemele metodologice și de statistică legate de utilizarea matricelor lui Tajfel au fost analizate de Brown, Tajfel și Turner (1980), în timp ce Bourhis, Sachdev și Gagnon (1994) au oferit explicații punctuale pentru a calcula „scorurile” din matricele lui Tajfel.

Orientări fundamentale în alocarea resurselor

Un număr total de 13 orientări de alocare „pure” poate fi măsurat folosind matricele lui Tajfel. Luând în considerare modelul rezultatelor obținute prin cele șase „scoruri”, putem depista care dintre cele 13 orientări distinctive sunt adoptate de către membrii grupului, în alocarea de către aceștia a resurselor între membrii grupului și cei din afara grupului¹². Așa cum s-a menționat mai sus, rezultatele reale obținute cu matricele lui Tajfel arată de obicei că membrii grupului aleg alocări ale resurselor care reprezintă compromisuri între aceste strategii „pure”, în funcție de tipul de situație din interiorul grupului în care se întâmplă să se aple. De exemplu, membrii grupului pot prezenta o tendință generală de a discrimina membrii din afara grupului, dar, în anumite ocazii, vor demonstra o oarecare paritate față de aceiași membrii din afara grupului, în funcție de situația imediată dintre grupuri, importanța dimensiunii comparației, identificarea cu membrii grupului și starea de spirit personală (Forgas & Fiedler, 1996).

Corelații psihologice

Un obiectiv important al studiului relațiilor intergrupale a fost descoperirea mecanismelor socio-psihologice cele mai în măsură să încurajeze *relațiile armonioase și egalitariste* dintre grupurile sociale, obiectivul urmărit fiind creșterea eficienței în muncă a fiecărui angajat. Ce condiții structurale

și socio-psihologice sunt cele mai în măsură să încurajeze membrii grupului să aleagă strategii de alocare a resurselor, care să fie orientate spre paritate mai degrabă decât discriminatorii? În numele dreptății și echității, scopul implicat al majorității eforturilor de a reduce discriminarea este adoptarea de către *membrii grupului a strategiei de paritate* în distribuirea resurselor de valoare membrilor grupului și membrilor din exteriorul grupului. Pentru a exemplifica cele spuse anterior, voi prezenta în continuare două variabile importante în stabilirea cât mai corectă a corelațiilor psihologice, și anume: reducerea incertitudinii și asimetria pozitiv-negativă.

Reducerea incertitudinii

Folosind o teorie a autoclasificării, ca fundal conceptual, Hogg și Mullin (1999) au propus că nevoia de „reducere a incertitudinii” poate fi mai fundamentală decât motivația unei identități sociale pozitive (SIT), ca explicație a discriminării din cadrul MGP. Rolul de „reducere subiectivă a incertitudinii”¹³ în procesele de identitate socială se bazează pe premisa că oamenii au o nevoie fundamentală să fie siguri în privința mediului lor social și a locului lor în cadrul acestuia. Deși este subiectivă, certitudinea contribuie în mod pozitiv, dând un sens existenței și ghidând comportamentul, în timp ce incertitudinea este aversivă, deoarece ea reduce cunoașterea mediului unei persoane.

Se sugerează că persoanele sunt mai puternic motivate să reducă incertitudinea în situații care sunt ambigue, decât în situații care sunt clare, stabile și predictibile.

Conform lui Grieve și Hogg (1999), situația paradigmei clasice a grupului minimal (MGP) are o incertitudine subiectivă ridicată, din cauza noutății clasificării ad hoc, din cauza naturii nedefinite a relațiilor dintre participanți și „ciudățeniei” matricelor lui Tajfel, ca sarcină de alocare a resurselor. Ei sugerează că participanții din cadrul paradigmei clasice a grupului minimal se împart în membrii ai grupului lor ad hoc, mai ales pentru a reduce „incertitudinea subiectivă”, care, la rândul ei, ghidează comportamentul discriminatoriu și încurajează identificarea cu membrii grupului. Totuși, efectul MGP a fost eliminat în cazul cu „incertitudine scăzută”, deoarece subiecții nu au discriminat deloc și au avut tendința de a se identifica mai puțin cu propriul lor grup decât cei din condiția cu „incertitudine ridicată clasică”¹⁴.

După clarificarea situației MGP, în cazul cu „incertitudine scăzută”, indivizii nu au avut nevoie să discrimineze sau să se identifice puternic cu grupul lor ad hoc, ca metodă de reducere a incertitudinii lor subiective. Totuși, sprijinul pentru ipoteza incertitudinii a fost subminat de rezultate care au indicat că autoclasificarea și discriminarea nu au redus sistematic incertitudinea pre-post resimțită de către participanții în experimente.

Deși Hogg și Mullin (1999) au folosit măsuri pre-post de reducere a incertitudinii, ei au evaluat identificarea în interiorul grupului numai după ce subiecții au finalizat sarcina de alocare a resurselor. Dat fiind că discriminarea poate spori atât identificarea în interiorul grupului, cât și identitatea socială pozitivă¹⁵, scorurile diferențiale de identificare în interiorul grupului, folosite ca dovadă a reducerii incertitudinii în studiile lui Hogg și Mullin (1999) pot fi atât rezultatul efectelor incertitudinii, cât și al rolului discriminării în creșterea identificării în interiorul grupului. În plus, scala de identificare cu 10 puncte, folosită în cele trei studii, a combinat elementele de identificare cu calitatea elementelor de identitate socială, având astfel în vedere efectele distinctive ale discriminării în cazul autoclasificării (SCT) și în cazul identității sociale pozitive-negative (SIT). Așa cum au concluzionat Rubin și Hewstone (1998), scalele de identificare din interiorul grupului au contribuit la complexitatea rezultatelor, care au explorat legătura dintre respectul de sine colectiv (calitatea identității sociale) și discriminare. Frustrarea generată de această complexitate este cea care a motivat anumiți cercetători să redirecționeze explicațiile privind discriminarea de la nevoile de identitate socială (SIT) la nevoile de reducere a incertitudinii.

Efectul asimetriei pozitive-negative

Una este să favorizezi membrii grupului prin distribuirea de alocări pozitive, cum ar fi banii, dar este cu totul altceva să discriminezi, impunând rezultate negative, cum ar fi pedepsele asupra membrilor din exteriorul grupului. Într-o serie de studii ale MGP, Mummendey și Otten (1998) au arătat că, clasificarea *per se* nu a fost suficientă pentru a declanșa un comportament discriminatoriu în distribuirea rezultatelor negative, cum ar fi sarcinile obositoare sau sunetele deranjante. Faptul că nu s-a putut obține „efectul de discriminare a grupului minimal” prin alocări de rezultate negative

generează o dificultate privind generalitatea teoriei identității sociale (SIT) ca „explicație” a discriminării în cadrul MGP¹⁶.

Explicația cognitivă se bazează pe constatări care arată că alocările de rezultate negative necesită o prelucrare a informațiilor mult mai riguroasă decât cele ale rezultatelor pozitive. Mummendey și Otten (1998) sugerează că o prelucrare mai precisă și mai aprofundată a informațiilor pentru alocările de rezultate negative poate face respondenții mai conștienți de faptul că nu există motive evidente pentru a trata membrii grupului altfel decât pe cei din afara grupului în cadrul MGP¹⁷. Din perspectiva teoriei auto-clasificării (SCT)¹⁸ (Turner, Hogg, Oakes, Reicher, & Wetherell, 1987), această conștientizare poate schimba autoclasificarea de la clasificarea la nivelul grupului (noi vs. ei) la un nivel superior: „noi toți studenții”, implicată în sarcina neplăcută de distribuire de pedepse studenților „colegi”. Deși în prezent se efectuează cercetări pentru replicarea efectului de asimetrie pozitivă-negativă în alte laboratoare celebre din USA și Germania, o idee fundamentală, care rămâne, este că se poate demonstra, prin numeroase cazuri actuale sau mai îndepărtate în timp, faptul că membrii grupului dominant aplică, în mod sistematic, pedepse extreme altor indivizi din exteriorul grupului pentru o „cauză bună din punct de vedere ideologic a grupului”, deși sunt conștienți de natura inacceptabilă din punct de vedere social a acțiunilor lor distructive (de exemplu, apartheid, purificare etnică, genocid).

Concluzii

Recent, o serie de socio-psihologi au adus argumente în favoarea unei „aproprieri” între tradiția individualistă și cea intergrupală în studiile privind stereotipia, prejudiciul și discriminarea¹⁹. Tradiția individualistă se bazează mai ales pe cunoașterea socială a stereotipiei, în timp ce tradiția intergrupală este orientată mai ales către prejudiciu, discriminare și conflictul intergrupal. Deși se remarcă o lipsă de trimiteri încrucișate între aceste două tradiții ale cercetării, se poate observa, de asemenea, că, cunoașterea socială a stereotipiei este cea care a generat cel mai mare volum de activitate de cercetare în cadrul psihologiei din ultimul deceniu. De asemenea, că acest studiu al cercetătorilor amintiți mai sus a demonstrat faptul că paradigma grupului minimal (MGP), împreună

cu matricele lui Tajfel, rămân instrumente cheie metodologice și conceptuale, nu numai pentru cercetătorii interesați de discriminare, ci și pentru cei care investighează psihologia socială a prejudeicii, stereotipiei și a promovării armoniei intergrupale în orice organizație sau instituție, indiferent de tipul ei.

NOTE:

- 1 G.W. Allport, *The nature of prejudice*, Reading, MA: Addison-Wesley, 1954.
- 2 T.W. Adorno, E. Frenkel-Brunswik, D. Lewinson & R.N. Sanford, *The authoritarian personality*. New York: Harper, 1950.
- 3 D. Taylor & F.M. Moghaddam, *Theories of intergroup relations*. New York: Praeger, *Aversive Discrimination* 131, 1994.
- 4 M. Sherif, *Group conflict and cooperation*. London: Routledge & Kegan Paul, 1966.
- 5 H. Tajfel, M.G. Billig, R.P. Bundy & C. Flament, *Social categorization and intergroup behaviour*, „European Journal of Social Psychology”, 1, 1971.
- 6 J.M. Rabbie & M. Horwitz, *Arousal of ingroup-outgroup bias by a chance win or loss*, 1969.
- 7 H. Tajfel & J.C. Turner, *The social identity theory of intergroup behavior*, în S. Worchel & W. G. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations*, Chicago, IL: Nelson-Hall Publishers, 1986, pp. 7-24.
- 8 S. Hinkle & R.J. Brown, *Intergroup comparisons and social identity: Some links and lacunae*, în D. Abrams & M. Hogg (Eds.), *Social identity theory: Constructive and critical advances*. Hemel Hempstead, UK: Wheatsheaf, 1990.
- 9 S. Perreault & R.Y. Bourhis, *Ethnocentrism, social identification, and discrimination*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 25, 1999, pp. 92-103.
- 10 S. Perreault & R.Y. Bourhis, *Ethnocentrism, social identification, and discrimination*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 25, 1999, pp. 92-103.
- 11 H. Tajfel & J.C. Turner, *The social identity theory of intergroup behavior*, în S. Worchel & W.G. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations*, Chicago, IL: Nelson-Hall Publishers, pp. 7-24, 1986.
- 12 S. Perreault & R.Y., *Bourhis Ethnocentrism, social identification, and discrimination*, „Personality and Social Psychology Bulletin” 25, pp. 92-103, 1999.
- 13 D. Abrams & M. Hogg (Eds.), *Social identity theory: Constructive and critical advances*. Hemel Hempstead, UK: Wheatsheaf.
- 14 D. Abrams & M. Hogg (Eds.), *Social identity theory: Constructive and critical advances*. Hemel Hempstead, UK: Wheatsheaf.
- 15 S. Perreault & R.Y. Bourhis, *Ethnocentrism, social identification, and discrimination*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 25, pp. 92-103, 1999.
- 16 A. Mummendey & S. Otten, *Aggression: Interaction between individuals and social groups*, în R. B. Felson & J. T. Tedeschi (Eds.), *Aggression and violence. Social interactionist perspectives*, Washington DC: American Psychological Association, 1993, pp. 145-167.

17 A. Mummendey & S. Otten, *Aggression: Interaction between individuals and social groups*, în R. B. Felson & J. T. Tedeschi (Eds.), *Aggression and violence. Social interactionist perspectives* Washington, DC: American Psychological Association, 1993.

18 J.C. Turner, M.A. Hogg, P.J. Oakes, S.D. Reicher & M.S. Wetherell, *Rediscovering the social group. A self-categorization theory*, Oxford, UK: Blackwell, pp. 145-167, 1987.

19 M.B. Brewer, *In-group bias in the minimal intergroup situation: A cognitive-motivational analysis*, „Psychological Bulletin”, 86(2), pp. 307-324, 1979.

BIBLIOGRAFIE

- Adorno T.W., Frenkel-Brunswik E., Lewinson D. & Sanford R.N., *The authoritarian personality*. New York: Harper, 1950.
- Allport G.W., *The nature of prejudice*, Reading, MA: Addison-Wesley, 1954.
- Altemeyer B., *Enemies of freedom: Understanding right-wing authoritarianism*, San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1988.
- Altemeyer B., *Reducing prejudice in right-wing authoritarians* în M.P. Zanna & J.M. Olson (Eds.), *The psychology of prejudice: The Ontario symposium*, vol. 7, 1994.
- Hillsdale NJ: Erlbaum, Appelgryen A.E., & Nieuwoudt J.M., *Relative deprivation and the ethnic attitudes of Blacks and Afrikaans-speaking Whites in South Africa*, „Journal of Social Psychology”, 1988.
- Averill J.R., *Anger and aggression. An essay on emotion*, New York: Springer, 1982.
- Bar-Tal D., *Delegitimization: The extreme case of stereotyping and prejudice*, în D. Bar-Tal, C.F. Graumann, A.W. Kruglanski & W. Stroebe (Eds.), *Stereotyping and prejudice*, Berlin: Springer, 1989.
- Batson C.D. & Burris C.T., *Personal religion: Depressant or stimulant of prejudice and discrimination?*, în M.P. Zanna & J.M. Olson (Eds.), *The psychology of prejudice: The Ontario symposium* (Vol. 7), Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1994.
- Blanz M., Mummendey A. & Otten S., *Positive-negative asymmetry in social discrimination*, „British Journal of Social Psychology”, 34(4), 1995.
- Blanz M., Mummendey A. & Otten S., *Normative evaluations and frequency expectations regarding positive versus negative outcome allocations between groups*, „European Journal of Social Psychology”, 27, 1997.

- Branscombe N.R. & Wann D.L., *Collective self-esteem consequences of outgroup derogation when a valued social identity is on trial*, „European Journal of Social Psychology”, 24, 1994.
- Brewer M.B., *In-group bias in the minimal intergroup situation: A cognitive-motivational analysis*, „Psychological Bulletin”, 86(2), 1979.
- Brown R.J., *Group processes: Dynamics within and between groups*, Oxford, UK: Blackwell, 1999.
- Crandall C.S. & Cohen C., *The personality of the stigmatizer: Cultural world view, conventionalism, and self-esteem*, „Journal of Research in Personality”, 28, 1994.
- Crocker J. & Major B., *Reactions to stigma: The moderating role of justifications*, în M.P. Zanna & J.M. Olson (Eds.), *The psychology of prejudice: The Ontario symposium*, Vol. 7, Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1994.
- Crosby F., *Relative deprivation and working women*, New York: Oxford University Press, 1982.
- Crosby F., *The denial of personal discrimination*, „American Behavioral Scientist”, 27, 1984.
- Diehl M., *Justice and discrimination between minimal groups: The limits of equity*, „British Journal of Social Psychology”, 28, 1989.
- Dion K.L., *Responses to perceived discrimination and relative deprivation*, în J.M. Olson, C.P. Herman & M.P. Zanna (Eds.), *Relative deprivation and social comparison: The Ontario symposium*, Vol. 5, Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1986.
- Dobbs M. & Crano W.D. (in prep.), *Accountability in the Minimal Group Paradigm: Implications for aversive discrimination and social identity theory*.
- Dovidio J.F., Brigham J.C., Johnson B.T. & Gaertner S.L., *Stereotyping, prejudice, and discrimination: Another look*, în C.N. Macrae, C. Stangor & M. Hewstone (Eds.), *Stereotypes and stereotyping*, New York: Guilford Press, 1996.
- Dovidio J.F., Mann J., & Gaertner S.L., *Resistance to affirmative action: The implications of aversive racism*, în F.A. Blanchard & F.J. Crosby (Eds.), *Affirmative action in perspective*, New York: Springer, 1989.
- Ellemers N., Van Rijswijk, W. Roefs, M. & Simons C., *Bias in intergroup perceptions: Balancing group identity with social reality*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 23, 1997.
- Folger R., *A referent cognition theory of relative deprivation*, în J.M. Olson, C.P. Herman & M.P. Zanna (Eds.), *Relative deprivation and social comparison: The Ontario symposium*, Vol. 4, Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1986.
- Gaertner S.L. & Dovidio J.F., *The aversive form of racism*, în J.F. Dovidio & S.L., 1986.
- Gaertner (Eds.), *Prejudice, discrimination, and racism*, San Diego, CA: Academic Press.
- Gardham K. & Brown R.J. (in press), *Two forms of intergroup discrimination with positive and negative outcomes: Explaining the positive-negative asymmetry effect*, „British Journal of Social Psychology”, Graumann C.F. & Wintermantel M., *Discriminatory speech acts. A functional approach*, 1989.
- Guimond S. & Dubé-Simard L., *Relative deprivation theory and the Québec nationalist movement: The cognition-emotion distinction and the personal-group deprivation issue*, „Journal of Personality and Social Psychology”, 44, 1983.
- Kessler T., Mummendey A. & Leïße U.K. (in press), *The personal/group discrepancy: Is there a common information basis?*
- Hinkle S. & Brown R.J., *Intergroup comparisons and social identity: Some links and lacunae*, în D. Abrams & M. Hogg (Eds.), *Social identity theory: Constructive and critical advances*. Hemel Hempstead, UK: Wheatsheaf, 1990.
- Kinder D.R., *Opinion and action in the realm of politics*, în D.T. Gilbert, S.T. Fiske & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology*, Vol. 2, Boston, MA, 1998.
- McGraw-Hill, Koomen W. & Fränkel E.G., *Effects of experienced discrimination and different forms of relative deprivation among Surinamese, a Dutch ethnic minority group*, „Journal of Community and Applied Social Psychology”, 2, 1992.
- Major B., *From social inequality to personal entitlement: The role of social comparisons, legitimacy appraisals, and group membership*, în M.P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, Vol. 26, San Diego, CA: Academic Press, 1994.
- Messick D.M. & Mackie D.M., *Intergroup relations*, „Annual Review of Psychology”, 40, 1989.
- Mikula G., *Perspective-related differences in interpretations of injustice by victims and victimizers*, 1994.
- Mummendey A., Kessler T., Klink A. & Mielke R., *Strategies to cope with negative social identity: Predictions by Social Identity Theory and Relative Deprivation Theory*, „Journal of Personality and Social Psychology”, 76, 1999.

- Mummendey A., Klink A., Mielke R., Wenzel, M. & Blanz M., *Socio-structural relations and identity management strategies: Results from a field study in East Germany*, 1999.
- Mummendey A. & Otten S., *Aggression: Interaction between individuals and social groups*, în R.B. Felson & J.T. Tedeschi (Eds.), *Aggression and violence. Social interactionist perspectives*, Washington DC: American Psychological Association, 1993.
- Mummendey A. & Simon B., *Diskriminierung von Fremdgruppen: Zur Asymmetrie im Umgang mit positiven und negativen Bewertungen und Ressourcen*, în D. Frey (Ed.), *Berichte, über den 37. Kongreß der Deutschen Gesellschaft für Psychologie in Kiel 1990*, vol. 2, 1991.
- Oakes P.J., *The salience of social categories*, în J.C. Turner, M.A. Hogg, P.J. Oakes, S. Reicher & M. Wetherell (Eds.), *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*, Oxford, UK: Blackwell, 1987.
- Oakes P.J., *The categorization process: Cognition and the group in the social psychology of stereotyping*. în W.P. Robinson (Ed.), *Social groups and identities*, Oxford, UK: Butterworth, 1996.
- Opatow S., *Moral exclusion and injustice: An introduction*, „Journal of Social Issues”, 46, 1990.
- Opatow S., *Drawing the line. Social categorization, moral exclusion, and the scope of justice*, în B.B. Bunker & J.Z. Rubin (Eds.), *Conflict, cooperation, and justice: Essays inspired by the work of Morton Deutsch*, San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1995.
- Otten S. & Moskowitz G.B., *Evidence for implicit evaluative ingroup bias: Affect-biased spontaneous trait inference in a minimal group paradigm*, „Journal of Experimental Social Psychology”, 36, 2000.
- Otten S. & Mummendey, *Aggressive Interaktionen und soziale Diskriminierung: Zur Rolle Perspektiven – und kontextspezifischer Legitimationsprozesse*, „Zeitschrift für Sozialpsychologie”, 30, 1999.
- Otten S. & Mummendey A., *To our benefit or at your expense? Justice considerations in intergroup allocations of positive and negative resources*, „Social Justice Research”, 12, 1999.
- Otten S. & Mummendey A., *Valence-dependent probability of ingroup-favoritism between minimal groups: An integrative view on the positive-negative asymmetry in social discrimination*, 2000.
- Otten S., Mummendey A. & Buhl T., *Accuracy in information processing and the positive-negative asymmetry in social discrimination*, „Revue Internationale de Psychologie Sociale”, 11, Amélie Mummendey and Sabine Otten, 1998.
- Otten S., Mummendey A. & Wenzel M., *Evaluation of aggressive interactions in interpersonal and intergroup contexts*, „Aggressive Behavior”, 21, 1995.
- Otten S. & Wentura D., *About the impact of automaticity in the Minimal Group Paradigm: Evidence from affective priming tasks*, „European Journal of Social Psychology”, 29, 1999.
- Perdue C.W., Dovidio J.F., Gurtman M.B. & Tyler R.B., *Us and them: Social categorization and the process of intergroup bias*, „Journal of Personality and Social Psychology”, 59, 1990.
- Perreault S. & Bourhis R.Y., *Ethnocentrism, social identification, and discrimination*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 25, 1999.
- Pettigrew T.F., *Normative theory in intergroup relations: Explaining both harmony and conflict*, „Psychology and developing societies”, 3, 1991.
- Pettigrew T.F., *Reactions toward the new minorities of Western Europe*, „Annual Review of Sociology”, 24, 1998.
- Pettigrew T.F. & Meertens R.W., *Subtle and blatant prejudice in Western Europe*, „European Journal of Social Psychology”, 25, 1995.
- Postmes T., & Spears R., *Deindividuation and anti-normative behavior: A meta-analysis*, „Psychological Bulletin”, 123, 1998.
- Quillian L., *Prejudice as a response to perceived group threat: Population composition and anti-immigrant and racial prejudice in Europe*, „American Sociology Review”, 60, 1995.
- Rabbie J.M. & Horwitz M., *Arousal of ingroup-outgroup bias by a chance win or loss*, 1969.
- Sani F. & Reicher S., *Identity, argument, and schism: Two longitudinal studies of the split in the Church of England over the ordination of women to the priesthood*, „Group Processes and Intergroup Relations”, 2, 1999.
- Sidanius J., *The psychology of group conflict and the dynamics of oppression: A social dominance perspective* în S. Iyengar & W. McGuire (Eds.), *Current approaches to political psychology*. Durham, NC: Duke University Press, 1993.
- Sherif M., *Group conflict and cooperation*. London: Routledge & Kegan Paul, 1966.
- Smith E.R., *Social identity and social emotions:*

- Toward new conceptualizations of prejudice*, 1993.
- Staub E., *The roots of evil. The origins of genocide and other group violence*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1989.
- Tajfel H., *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1981.
- Tajfel H., Billig, M.G., Bundy, R.P., & Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 1, 149–178.
- Tajfel H. & Turner J.C., *The social identity theory of intergroup behavior* în S. Worchel & W.G. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations*, Chicago, IL: Nelson-Hall Publishers, 1986.
- Taylor D. & Moghaddam F.M., *Theories of intergroup relations*. New York: Praeger. *Aversive Discrimination* 131, 1994.
- Taylor D.M., Wright S.C., Moghaddam F.M. & Lalonde R.N., *The personal/group discrimination discrepancy: Perceiving my group, but not myself, to be a target for discrimination*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 16, 1990.
- Taylor D.M., Wright S.C. & Porter L.E., *Dimensions of perceived discrimination: The personal/group discrimination discrepancy* în M.P. Zanna & J.M. Olson (Eds.), *The psychology of prejudice: The Ontario symposium*, vol. 7, Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1994.
- Tedeschi J.T. & Felson R.B., *Aggression and coercive actions: A social interactionist perspective*, 1994.
- Turner J.C., Hogg M.A., Oakes P.J., Reicher S.D. & Wetherell M.S., *Rediscovering the social group. A self-categorization theory*. Oxford, UK: Blackwell, 1987.
- Van Knippenberg A., *Strategies of identity management* în J.P. Oudenhoven & T.M., Willemsen (Eds.), *Ethnic minorities: Social-psychological perspectives*, Amsterdam: Swets & Zeitlinger.
- Vanneman R.D., & Pettigrew T.F., *Race and relative deprivation in the urban United States*, „Race”, 13(4), 1972.
- Wagner U. & Zick A., *Formal education and ethnic prejudice*, „European Journal of Social Psychology”, 25, 1995.
- Wenzel M., *Soziale Kategorisierungen im Bereich distributiver Gerechtigkeit*, Münster, Germany: Waxmann, 1997.
- Wenzel M., *Justice and identity: The significance of inclusion for perceptions of entitlement and the justice motive*, „Personality and Social Psychology Bulletin”, 26, 2000.